

Högsta domstolen
Box 2066
103 12 STOCKHOLM

MK ./ riksåklagaren angående grov skadegörelse m.m.

(Hovrätten för Västra Sveriges dom 2019-11-04 i mål B 4969-18)

Högsta domstolen har beslutat att riksåklagaren ska svara skriftligen på överklagandet. Svaret ska särskilt avse frågan om gränsdragningen mellan grov skadegörelse och skadegörelse av normalgraden. Jag vill anföra följande.

Inställning

Jag bestrider ändring av hovrättens dom. Enligt min mening finns det inte skäl att meddela prövningstillstånd i målet.

Bakgrund

Åtalet

MK åtalades för ett fall av grov skadegörelse och två fall av skadegörelse av normalgraden. När det gäller grov skadegörelse påstod åklagaren att MK hade tänt eld i en kökslåda varvid brand- och rökskador uppkommit på köksinredning och i lägenheten där han hade sin bostad. Han påstods vidare ha förstört inredning i form av en tv, ett kylskåp, ett bord, en radiator och en spegel. Han hade också slagit på en vägg, en innerdörr samt slagit sönder en glsruta i ytterdörren. Slutligen hade han slagit sönder en fönsterruta och glsruta i ytterdörren till en grannes lägenhet. Till följd av detta påstods skador till ett värde av 95 382 kronor ha uppstått.

Enligt åtalet borde brottet bedömas som grovt med hänsyn till skadans storlek och till att den åstadkommits genom anläggande av brand som endast på grund av tillfälliga omständigheter släckts innan den kunnat orsaka ytterligare stora skador i lägenheten.

Tingsrättens dom

Tingsrätten dömde MK för grov skadegörelse och två fall av skadegörelse av normalgraden till sex månaders fängelse.

Av tingsrättens domskäl framgår att MK erkände brott. MK uppgav att han inte trivdes i lägenheten och mådde dåligt. När han kom hem den aktuella dagen blev han arg på grund av att hans wifi inte fungerade och han trodde att det var hans granne som hade snott det. MK slog sönder saker och tände eld i en låda i köket; han lade papper i lådan och tände eld med en tändare. När det brunnit en stund ringde MK till sin kontaktperson och sa att han skulle komma och släcka elden. Det tog 15 – 20 minuter innan Stefan kom och släckte.

Ledaren för räddningstjänstens insats i lägenheten uppgav i tingsrätten att det fanns brandskador på stommen i köket samt rökskador i hela lägenheten. Enligt hans bedömning fanns det risk för att branden hade kunnat sprida sig och därmed ha totalförstört lägenheten. Däremot fanns det inte risk för att branden skulle kunna sprida sig vidare.

Vidare hördes skaderegleraren vid det försäkringsbolag som handlade det aktuella försäkringsärendet. Denne uppgav bl.a. att det rörde sig om en brandskada i en lägenhet i källarplan som innefattade brand i köket, rökutveckling och sot i lägenheten. Bänkskivan och underskåpen var brandskadade och behövde bytas ut. Vidare var laminatgolvet brandskadat. Lägenhetens skick var fräscht. Ytskikten var i bra skick. Det fanns inte skäl att göra åldersavdrag på renoveringen.

Tingsrätten uttalade bl.a. följande beträffande skadegörelsebrottets rubricering.

Vid bedömningen av om ett skadegörelsebrott är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen har medfört betydande fara för någons liv eller hälsa, om skadan drabbat sak av stor kulturell eller ekonomisk betydelse eller annars är synnerligen kännbar eller om gärningen varit av särskilt hänsynslös art (se 12 kap. 3 § brottsbalken). Den ekonomiska skadan är därmed bara en av flera omständigheter som bör tillmätas betydelse vid bedömningen av om skadegörelse är av normalgraden eller grov. Var värdegränsen bör ligga förefaller oklart. Det torde emellertid kunna antas att värdet bör överstiga i vart fall ett prisbasbelopp (dvs. 44 800 kr år 2017). I praxis har också omständigheten att skadegörelsen skett genom anläggande av brand haft presummande verkan för att anse brottet som grovt (se rättsfallet NJA 1980 s. 191).

.-.-.-

Skadorna som har uppkommit ska värderas till i vart fall drygt 80 000 kr (se vidare under rubriken Skadestånd nedan). Redan genom skadans storlek finns därmed anledning att bedöma skadegörelsen som grov. Skadegörelsen har därtill skett genom anläggande av brand. MK har, enligt egna uppgifter, låtit det brinna i cirka 20 minuter utan att försöka släcka elden. Det har därmed funnits en uppenbar risk för att branden skulle ha medfört mer omfattande skador på lägenheten. Enligt tingsrättens uppfattning är brottet därmed att anse som grov skadegörelse (jfr rättsfallet NJA 1980 s. 191 och Svea hovrätts dom i mål B 5352-16).

Hovrättens dom

Efter att MK överklagat ändrade hovrätten tingsrättens dom på så sätt att fängelsestraffets längd, med tillämpning av 29 kap. 3 § andra stycket brottsbalken, bestämdes till fyra månader.

Hovrätten anslöt sig till tingsrättens bedömning i fråga om vilka skador som uppstått i och utanför lägenheten till följd av MKs handlande och i fråga om värderingen av dessa. Det ansågs således ha uppstått skador till ett värde av drygt 80 000 kronor. Hovrätten fortsatte enligt följande.

MK har varit medveten om sitt handlande då han aktivt tände eld i en kökslåda och slog på olika delar av inredningen i lägenheten. Han har haft insikt om lägenhetens nyrenoverade skick före branden. De uppkomna skadorna är inte heller mer omfattande än vad som typiskt sett kan förväntas bli följden av en brand inne i en lägenhet, även om branden är av mindre karaktär. Hovrätten finner mot denna bakgrund att MKs uppsåt omfattar gärningen i dess helhet, inbegripet hela den uppkomna skadan.

Som tingsrätten funnit ska gärningen bedömas som grov skadegörelse, till följd av skadans storlek och det förhållandet att det varit fråga om en anlagd brand.

Överklagandet

MK har överklagat och yrkat att Högsta domstolen, med ändring av hovrättens dom, ska bedöma skadegörelsebrottet som brott av normalgraden. Vidare yrkas att MK ska dömas till en icke frihetsberövande påföljd eller i vart fall att fängelsestraffets längd sätts ned.

I överklagandet uttalas att MK med en tändare tänt eld på papper i en kökslåda och att han inte använt sig av någon brandfarlig vätska. Vidare tog han kontakt med sin kontaktperson för att få hjälp. Situationen var inte värre än att denne kunde hålla ut brinnande papper i vasken och ta ut kökslådan utanför bostaden. Det fanns ingen spridningsrisk av brand eller rök till andra lägenheter i byggnaden. MK uppger att det av bilder från köket framgår att utöver kökslådan så har brandskada endast uppkommit på kant till köksbänk. Det hävdas att MK inte haft uppsåt att orsaka en skada av den storlek det nu blev.

När det gäller frågan om prövningstillstånd uppger MK att det är oklart var värdegränsen för grovt brott ligger, vilket också uttalas i förarbetena. Det rättsfall som underrätterna hänvisar till är snart 40 år gammalt. Det värde som skadan i det målet uppgick till är i dagens penningvärde dubbelt så hög jämfört med förevarande mål. Vidare måste det förhållandet att brand har en presummande verkan bedömas med försiktighet. I vart fall måste det göras en bedömning av omfattningen av branden och hur den har uppstått. I hovrättsavgörandet som tingsrätten hänvisat till så hade gärningsmannen hållt bensin in i bilen och tänt på. Enligt MK är det av vikt för ledning av rättstillämpningen att få klarhet i vilket värde som ska anses betinga att en skadegörelse ska anses som grov

och om varje typ av brand ska anses presumera att ett skadegörelsebrott är att anse som grovt.

Grunder

Grov skadegörelse

Bestämmelserna

Enligt 12 kap. 1 § brottsbalken döms den för skadegörelse som förstör eller skadar egendom till men för någon annans rätt. Straffet anges vara fängelse i högst två år.

Av 12 kap. 3 § följer att om brott som avses i 1 § är att anse som grovt, döms för grov skadegörelse till fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen har medfört betydande fara för någons liv eller hälsa, om skadan drabbat sak av stor kulturell eller ekonomisk betydelse eller annars är synnerligen kännbar eller om gärningen varit av särskilt hänsynslös art.

Förarbetsuttalanden

År 2004 vidtogs lagstiftningsåtgärder i syfte att förebygga och bekämpa klotter och annan skadegörelse. En av dessa åtgärder var att straffmaximum för skadegörelse av normalgraden höjdes från fängelse i sex månader till fängelse i ett år. I propositionen konstaterades att vid bedömningen av om ett skadegörelsebrott är grovt skulle särskilt beaktas om gärningen inneburit synnerlig fara för någons liv eller hälsa eller skadan drabbat sak av stor kulturell eller ekonomisk betydelse eller om skadan annars varit synnerligen kännbar. Vidare uttalades följande (se prop. 2002/02138, s. 1 och 20 f.).

Det saknas tydliga avgöranden till ledning för när ett brott skall bedömas som grovt med utgångspunkt enbart från den ekonomiska förlust som det orsakat. Av den praxis som finns framgår emellertid att det skall vara fråga om betydande värden för att gärningen av det skälet skall betraktas som grovt brott. Som ett exempel kan nämnas ett avgörande av Svea hovrätt 1998 (B 2600/97) där skadegörelse genom klotter som orsakat skada till ett värde av drygt 67 000 kr inte bedömdes som grovt.

Värdet av det förstörda kan alltså uppgå till stora belopp utan att gärningen av den anledningen är att rubricera som grov skadegörelse. Renodlade värderonemang förekommer dock i domstolarna mera sällan i fall av grov skadegörelse.

Straffskalan för grov skadegörelse fick sin nuvarande utformning, fängelse i lägst sex månader och högst sex år, den 1 juli 2017. Lagändringen innebar att straffskalan skärptes för att komma i nivå med övriga centrala förmögenhetsbrott. Vidare byttes den då befintliga kvalifikationsgrunden ”synnerlig” fara för någons liv eller hälsa ut mot ”betydande” sådan fara. Uppräkningen av kvalifi-

kationsgrunder kompletterades också genom att det infördes en ny grund som angav att det som skäl för att bedöma brottet som grovt särskilt ska beaktas om gärningen har varit av särskilt hänsynslös art. Införandet av den nya grunden angavs innebära att även ett handlande som orsakat skada av mindre omfattning eller jämförelsevis lägre värde i och för sig ska kunna vara att bedöma som grov skadegörelse, om övriga omständigheter vid brottet talar för det. Den nya grunden torde kunna träffa bl.a. sådant integritetskränkande beteende som innebär att man i uppenbart trakasserande syfte avsiktligt skadar egendom som tillhör en före detta partner eller att man förstör någons hem (se prop. 2016/17:131 s. 67 f. och 106).

I propositionen uttalades följande angående den då gällande regleringen av vad som skulle beaktas vid bedömningen av om ett skadegörelsebrott är att anse som grovt (se a. prop. s. 54 f.).

På samma sätt som vid gränsdragningen mellan överkan och skadegörelse av normalgraden är den ekonomiska skadan bara en av flera omständigheter som bör tillmätas betydelse vid bedömningen av om skadegörelse är av normalgraden eller grov. Var värdegränsen bör ligga förefaller oklart. Det torde emellertid kunna antas att värdet bör överstiga i vart fall ett prisbasbelopp för att ha någon betydelse för rubriceringen. Ett fall av skadegörelse där gärningsmannen har orsakat avsevärd skada genom brand, explosion eller annan sådan ofärd som sägs i 13 kap. 1 eller 2 § brottsbalken - men där det inte förelegat någon sådan fara för andra eller för omfattande förstörelse av andras egendom som krävs för att brottet ska bedömas som mordbrand eller allmänfarlig ödeläggelse - kan i stället för-
anleda ansvar för grov skadegörelse (jfr bl.a. NJA 1980 s. 191).

I den del av propositionen som behandlade värdegränser som kvalifikationsgrunder konstaterades att vid bedömningen av om stöld, bedrägeri, förskingring eller skadegörelse ska hänföras till den grova svårhetsgraden ska beaktas om gärningen har inneburit ”synnerligen kännbar skada”. Vidare uttalades följande (se a. prop. s 58).

.-.- Såvitt gäller grunden synnerligen kännbar skada är antalet refererade avgöranden alltför litet för att några säkra slutsatser ska kunna dras om tolkningen. Att skadan ska vara ”kännbar” talar dock för att det - på samma sätt som vid grunden betydande värde - åtminstone delvis är fråga om en subjektiv bedömning som tar sin utgångspunkt i målsägandens förhållanden. I refererade avgöranden gällande grov skadegörelse har det samtidigt anförts andra kvalifikationsgrunder, t.ex. att den förstörda egendomen har utgjort någons hem eller bohag eller att skadan uppkommit till följd av brand som den dömde startat (se NJA 1980 s. 191, RH 1996:10, RH 1994:40 och RH 2011:23). Någon fast praxis utvisande ett värde vid vilket gränsen mellan skadegörelse och grov skadegörelse skulle gå finns alltså inte. Grunden synnerligen kännbar skada synes dock inte ha tolkats på så sätt att det krävs något visst lägsta belopp för att en skadegörelse ska bedömas som grov.

Skillnaderna i uttryckssätt förefaller inte vålla några särskilda problem i den praktiska rättstillämpningen. När det gäller grov skadegörelse gör sig som regel delvis andra överväganden än rent ekonomiska gällande. Det framstår därför som

sakligt motiverat att behålla den kvalifikationsgrund som anger att skadan drabbat sak av stor kulturell eller ekonomisk betydelse. -.-.-

Praxis

I NJA 1980 s. 197 avsåg åtalet mordbrand. Den tilltalade hade anlagt eld i en lastbil. Enligt Högsta domstolen måste branden antas ha inneburit fara för att lastbilen, vars värde hade beräknats till cirka 95 000 kr, skulle totalförstöras. Det förelåg inte någon risk för ytterligare spridning av branden. Högsta domstolen fann att det inte fanns förutsättningar för att döma den tilltalade för mordbrand. Gärningen bedömdes i stället som skadegörelse, vilken med hänsyn till skadans storlek och till att den åstadkommits genom anläggande av brand ansågs som grov. Anmärkas kan att basbeloppet vid tiden för gärningen var 13 500 kronor.

I NJA 2015 s. 199 hade den tilltalade olovligen avverkat fyra uppvuxna tallar på en annan persons villafastighet. Högsta domstolen bedömde gärningen som skadegörelse av normalgraden. Följande uttalades beträffande rubriceringsfrågan.

20. Straffskalan för skadegörelse av normalgraden är enligt 12 kap. 1 § BrB böter eller fängelse i högst ett år och för grov skadegörelse enligt 12 kap. 3 § fängelse i högst fyra år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen har lett till synnerlig fara för någons liv eller hälsa, om skadan har drabbat en sak av stor kulturell eller ekonomisk betydelse eller om skadan annars är synnerligen kännbar.

21. Riksåklagaren har gjort gällande att skadegörelsen är grov, främst av det skälet att värdet på de skadade tallarna är av stor ekonomisk betydelse.

22. Enligt rättspraxis ska en skadegörelse röra betydande värden, om gärningen av det skälet ska anses vara grov. När bedömningen grundas bara på den skadade egendomens värde anses dock gränsen mellan skadegörelse och grov skadegörelse ligga lägre än gränsen mellan stöld och grov stöld. Mera renodlade värderesonemang synes dock vara sällsynta i fall av grov skadegörelse och bara när omständigheterna vid brottet är särskilt allvarliga brukar brottet kvalificeras som grovt (prop. 2002/03:138 s. 20 f. och 24 samt Martin Borgeke m.fl., Studier rörande påföljdspraxis m.m., 5 uppl. 2013, s. 632; jfr också NJA 1988 s. 351).

23. HD har i det föregående (p. 19) kommit fram till att B.-M.B. har rätt till ett skadestånd på 33 600 kr. Det finns inte skäl att vid en straffrättslig bedömning värdera skadan på något annat sätt. Åtalet bygger på att de skadade tallarnas värde har varit betydligt högre. Med utgångspunkten att tallarna har haft ett värde strax över 30 000 kr är det klart att skadan inte har drabbat en sak av stor ekonomisk betydelse i den mening som avses i 12 kap. 3 § BrB. Det finns inte heller några andra omständigheter som talar för att brottet ska bedömas som grovt.

I detta sammanhang kan också rättsfallet NJA 1988 s 351 nämnas, även om det gällde gränsdragningen mellan skadegörelse och åverkan. Här uttalade Högsta domstolen att vid helt okomplicerade fall av oöverlagd skadegörelse som med-

fört enbart ekonomisk skada kan visserligen, främst av praktiska skäl, värdegränsen mellan stöld och snatteri vara till ledning för gränsdragningen mellan skadegörelse och åverkan. I de flesta fall torde dock hänsynen till övriga omständigheter vid brottet vara avgörande för rubriceringen.

I RH 2011:23 hade den tilltalade krossat fönsterrutor i en banks lokaler så att kostnader för 278 000 kronor uppkommit. Hovrätten bedömde skadegörelsen som grov med hänsyn till den ekonomiska skadan.

I MKs överklagande nämns Svea hovrätts dom den 28 mars 2017 i mål B 5352-16 med anledning av att tingsrätten hänvisat till den i sin dom. Den tilltalade hade tillsammans med annan krossat en ruta på en personbil, hållt in bensin och anlagt en brand så att skador för cirka 20 000 kronor uppkommit. Hovrätten uttalade att skadegörelsen skett genom anläggande av brand och att det funnits en uppenbar risk att branden skulle ha medfört mer omfattande skador på bilen, som värderats till knappt 100 000 kronor. Brottet var därför att anse som grov skadegörelse. Därvid hänvisade hovrätten till rättsfallet NJA 1980 s. 191.

Doktrinen

I kommentaren till brottsbalken uttalas att den ekonomiska skadan är en av flera omständigheter som tillmäts betydelse vid bedömningen av om skadegörelse är av normalgraden eller grov. Värdet bör överstiga åtminstone ett prisbasbelopp för att ha någon betydelse för rubriceringen. Vidare konstateras att i rättsfallet NJA 2015 s.199 ansågs skadan inte ha varit av stor ekonomisk betydelse (värdet på de tallar målet rörde var strax över 30 000 kronor). Ansvar för mordbrand eller allmänfarlig ödeläggelse förutsätter en brand, explosion eller annan sådan ofärd, som innebär fara för andra till liv eller lem eller för omfattande förstörelse av andras egendom. I fall där det inte föreligger någon sådan fara men avsevärd skada skett, bör sådana fall där brand anlagts i regel bedömas som grov skadegörelse (se Bäcklund m.fl., Brottsbalken [version den 1 juli 2019, JUNO], kommentaren till 12 kap. 3 § under rubriken Synnerligen kännbar skada m.m.).

I Lexinos kommentar till brottsbalken uttalas bl.a. följande om gränsdragningen mellan grov skadegörelse och skadegörelse av normalgraden (Asp m.fl., Brottsbalk [1962:700] Lexino 2014-04-03, kommentaren till 12 kap. 3 § under rubriken 2. Rättsläget).

Det kan bli aktuellt att döma för skadegörelse när gärningen sker på de sätt och på de objekt som anges i 13 kap. – att anlägga brand, åstadkomma explosion, översvämning, att orsaka skador på trafikmedel, trafikmaterial och offentliga anläggningar av olika slag. Omständigheterna är då ofta sådana att skadegörelsen bör bedömas som grov, på grund av skadans omfattning och med gärningen förknippad fara.

Att skadegörelsen bör bedömas som grov på grund av skadans omfattning och den fara som varit förknippad med gärningen innebär att skadegörelse genom användning av sprängämnen eller anläggande av brand i allmänhet är grov, exempelvis vid bränder av motorfordon (NJA 1980 s. 191: lastbil värd ca 95 000 kr, ingen risk för ytterligare spridning av branden), uthus eller andra byggnader, fartyg, skog, torvmosse, halm-, hö- eller sädesstackar, upplag av ved, kol, timmer osv. Om man använder sprängämnen vid en inbrottsstöld kan skadegörelsen bli så allvarlig att man bör döma för både grov stöld och grov skadegörelse.

Särskilt om brottsenhet vid skadegörelsebrott

Ivar Strahl uttalar att huruvida vad en tilltalad gjort är att betrakta som ett eller flera brott inte alltid ger sig av sig självt. De lagstiftande myndigheterna konstateras i det stora hela ha avstått från att i lagtext ta ställning till frågan, vilket motiverats med att det borde få ankomma på rättspraxis och doktrin att besvara den. Det blir den s.k. konkurrenslärans uppgift att söka ge besked. Enligt Strahl behöver man endast sällan hysa tvivelsmål, huruvida det föreligger ett eller flera brott enligt samma straffbud. Frågan anges i princip vara om tillämpning av straffbudet en gång räcker för att tillräckligt beakta vad den tilltalade gjort. Straffbuden ska därvid tolkas efter gängse föreställningssätt och språkbruk. Vid brotten mot person spelar föreställningen om brottens skyddsobjekt viss roll. Att genom ett skott träffa två personer är därför två brott, liksom att genom samma yttrande ärekränka två personer. Men motsvarande gäller inte brotten stöld och rån. Där är, enligt Strahl, tillfällets enhet avgörande. Den som vid samma tillfälle tar saker tillhöriga två personer begår endast en stöld. Det samma gäller om rån, även om våld begåtts mot flera personer (Strahl, Allmän straffrätt i vad angår brotten, 1976, s. 411 f.).

Petter Asp, Magnus Ulväng och Nils Jareborg konstaterar att vissa tumregler och principer har utvecklats i praxis för att avgöra frågan om brottsenhet, vilka enligt författarna bidrar till att skapa viss ordning eller åtminstone ett mönster för att lösa konkurrensproblem. Härvidlag är det av stor vikt att uppmärksamma att det är omöjligt att uppställa generella regler. Bedömningen av vad som är ett brott anges ske på olika grunder vid olika brottstyper. Enligt författarna kan man i viss utsträckning låta sig ledas av vad som är straffbudets skyddsintresse. Vid t.ex. brotten mot person är syftet i allmänhet att skydda enskilda personers kroppsliga integritet. Det finns då ingen anledning att inte anse en vid ett tillfälle utförd kränkning av flera personer som flera brott. Å andra sidan framstår det som naturligt att bedöma en serie av likartade handlingar, som företas i nära anslutning till varandra mot samma person, såsom ett brott. Även när det gäller förmögenhetsbrotten anser författarna att man i viss utsträckning kan resonera på liknande sätt; antalet målsägande skulle då i första hand styra bedömningen av vad som utgör en "naturlig" brottsenhet. Det finns emellertid viktiga undantag från en sådan tumregel. Därvid uttalades följande beträffande tillgreppsbrott och skadegörelse (Asp/Ulväng/Jareborg, Kriminalrättens grunder, 2 uppl., 2013, s. 468 ff., fotnoterna har här utelämnats).

.-.-.- När det gäller **tillgreppsbrott** och **skadegörelse** (och i övrigt förmögenhetsbrott som sker genom fysiska ingrepp i annans förmögenhetssfär) finns skäl att bortse från både antalet målsägande och antalet ting som angreppet avser. Istället utgår man som huvudregel från **tillfällets enhet** (och använder således tidsliga och rumsliga kriterier). Det kan ju vara en ren tillfällighet om den som vid ett tillfälle stjälar eller förstör för ett visst värde tar eller förstör en eller flera saker eller förövar gärningarna mot egendom som ägs av en eller flera personer. Ett brott bör anses vara förövat om gärningarna har företagits i nära anslutning till varandra. Att stjäla tre saker i en butik är således ett tillgreppsbrott. Att stjäla tre saker i tre olika butiker är emellertid tre olika brott. Det saknas normalt anledning att beakta andra sammanband än tillfällets enhet. .-.-.-

Magnus Ulväng uttalar att tillgreppsbrotten och skadegörelsebrotten hör till de typer av brottslighet där brottsenheten främst bestäms av tidsligt och rumsligt sammanhang och där antalet brottsobjekt är irrelevant. När det gäller skadegörelse saknar således det förhållandet att det är olika ägare till den egendom som förstörs eller skadas betydelse för frågan om hur många brott som begås. Det är i stället tillfällets enhet som är avgörande (se Brottslighetskonkurrens, Om relationer mellan regler och fall, 2013, s. 224 f.).

Min bedömning

Hovrätten har dömt MK för att ha tänt eld i en kökslåda varvid brand- och rök-skador uppkommit på köksinredning och i lägenheten där han hade sin bostad. Han har vidare förstört inredning i form av en tv, ett kylskåp, en radiator och en spegel. Han har också slagit på en vägg, en innerdörr samt slagit sönder en glastruta i ytterdörren. Domen omfattar slutligen att MK har slagit sönder en fönsterruta och en glastruta i ytterdörren till en grannes lägenhet.

MK har företagit de skadegörande handlingarna i ett tidsmässigt sammanhängande förlopp i hans egen lägenhet och utanför hans grannes lägenhet. Det är därför enligt min mening fråga om handlingar som såväl när det gäller tid som rum hänger samman på ett sådant sätt att MK får anses ha begått ett skadegörelsebrott.

Vid bedömningen av om ett skadegörelsebrott är att bedöma som grovt ska som alltid en helhetsbedömning göras varvid samtliga relevanta omständigheter beaktas. I lagtexten anges vissa omständigheter som särskilt ska beaktas, här nämns att gärningen har medfört betydande fara för någons liv eller hälsa, att skadan drabbat sak av stor kulturell eller ekonomisk betydelse eller annars är synnerligen kännbar eller att gärningen varit av särskilt hänsynslös art.

I NJA 2015 s. 199 uttalade Högsta domstolen att när bedömningen grundas bara på den skadade egendomens värde anses gränsen mellan skadegörelse och grov skadegörelse ligga lägre än gränsen mellan stöld och grov stöld (som anses ligga vid fem basbelopp). Högsta domstolen konstaterade vidare att mera renodlade värderesonemang synes vara sällsynta i fall av grov skadegörelse och bara när omständigheterna vid brottet är särskilt allvarliga brukar brottet

kvalificeras som grovt. Vid de senaste ändringarna av bestämmelsen om grov skadegörelse uttalades i propositionen att den ekonomiska skadan bara är en av flera omständigheter som bör tillmätas betydelse vid bedömningen av om skadegörelse är av normalgraden eller grov. Var värdegränsen bör ligga förefaller oklart. Det torde emellertid kunna antas att värdet bör överstiga i vart fall ett prisbasbelopp för att ha någon betydelse för rubriceringen. Vidare uttalades att när det gäller grov skadegörelse gör sig som regel delvis andra överväganden än rent ekonomiska gällande.

Hovrätten har funnit utrett att skador uppkommit för drygt 80 000 kronor och att MKs uppsåt omfattar gärningen i dess helhet, inbegripet hela den uppkomna skadan. Gärningen begicks år 2017 då basbeloppet var 44 800 kronor. De skador som MK förorsakat motsvarar således närmare två basbelopp. Den ekonomiska skadan är således så stor att den ska beaktas vid bedömningen av om det är fråga om grovt brott, även om den inte sedd isolerad är tillräcklig för att kvalificera brottet som grovt. Som nämnts ska ju en helhetsbedömning göras, vid vilken ofta andra omständigheter än de rent ekonomiska är avgörande.

Som framgår av uttalanden i förarbeten, praxis och doktrin talar det förhållandet att skadegörelse begåtts genom anläggande av brand starkt för att brottet ska bedömas som grovt. I Lexinos kommentar till brottsbalken uttalas i detta avseende att det förhållandet att en skadegörelse bör bedömas som grov på grund av skadans omfattning och den fara som varit förknippad med gärningen innebär att skadegörelse genom anläggande av brand i allmänhet är grov, exempelvis vid bränder av motorfordon, uthus eller andra byggnader, fartyg, skog, torvmosse, halm-, hö- eller sädesstackar, upplag av ved, kol, timmer osv.

MK har delvis begått skadegörelsebrottet genom att anlägga brand. Han har anlagt branden i ett bostadshus. Även om det inte varit fråga om en större brand så brann det i cirka 20 minuter, varvid brandskador uppkom på stommen i köket, på en bänkskiva och underskåp samt på golvet. Vidare rökskadades hela lägenheten. Enligt ledaren för räddningstjänstens insats i lägenheten fanns det risk för att branden hade kunnat sprida sig på ett sådant sätt att lägenheten hade totalförstörts. MK har inte själv ingripit för att stoppa brandförloppet. Enligt min mening talar det förhållandet att MK begått skadegörelsen genom att anlägga brand i ett bostadshus starkt för att brottet är att bedöma som grovt.

När det gäller övriga omständigheter kan konstateras att MK dels anlagt brand, dels slagit sönder saker och inredning. Som hovrätten lyft fram har MK förorsakat skador på sin nyrenoverade lägenhet. Vidare bör i viss mån beaktas att MKs skadegörande åtgärder inte endast riktat sig mot hans egen lägenhet, han har också slagit sönder en fönsterruta och en glasruta i ytterdörren till sin grannes bostad. MK har uppgett att han var arg på grannen, eftersom han trodde att denne tagit hans wifi. Skadegörelsen har alltså skett i någon form av hämnsyfte. Skadegörelsen har riktats mot grannens bostad och får därför i denna del

sägas ha tydliga integritetskränkande inslag. 2017 års lagändringar, som bl.a. innebar införandet av den nya grunden att ”gärningen har varit av särskilt hänsynslös art”, syftade till att lägga större vikt vid integritetskränkande inslag även när det gäller förmögenhetsbrotten.

Mot bakgrund av det sagda anser jag vid en helhetsbedömning, i likhet med tingsrätten och hovrätten, att det skadegörelsebrott som MK gjort sig skyldig till är att bedöma som grovt. Därvid har det förhållandet att MK anlagt brand i ett bostadshus varit den tyngst vägande omständigheten.

Processuella frågor

Frågan om prövningstillstånd

Prövningstillstånd får enligt 54 kap. 10 § första stycket 1 rättegångsbalken meddelas om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av Högsta domstolen (prejudikatdispens). För att bevilja prövning enligt denna punkt krävs alltså att ett avgörande av Högsta domstolen blir av generell betydelse för bedömningen av framtida mål som innehåller liknande frågeställningar. Den enskildes intresse av att få till stånd en överprövning kan sålunda enligt motiven inte föranleda dispens på denna grund (se Fitger m.fl., Rättegångsbalken [version 1 april 2019, Zeteo], kommentaren till 54 kap 10 §).

MK hävdar att det finns skäl för Högsta domstolen att uttala sig om dels var värdegränsen för att ett skadegörelsebrott ska anses som grovt ligger, dels om varje typ av brand ska anses presumera att ett skadegörelsebrott är att anse som grovt.

När det gäller den första av dessa frågor kan konstateras att den ekonomiska skadan bara är en av de omständigheter som ska beaktas vid bedömningen av om ett skadegörelsebrott är att anse som grovt. Ofta är det andra överväganden än de rent ekonomiska som väger tyngst vid denna bedömning. Av förarbetsuttalanden framgår att skadevärdet bör överstiga i vart fall ett prisbasbelopp för att ha någon betydelse för rubriceringen.

Rättsfallet NJA 2015 s. 199 gällde bl.a. om det aktuella skadegörelsebrottet var att bedöma som grovt. Riksåklagaren hade gjort gällande att det var fråga om grovt brott, främst av det skälet att värdet på de skadade tallarna var av stor ekonomisk betydelse. Enligt Högsta domstolen förelåg inte några andra omständigheter som talade för att brottet var att anse som grovt. Högsta domstolen uttalade att när bedömningen grundas bara på den skadade egendomens värde anses gränsen mellan skadegörelse och grov skadegörelse ligga lägre än gränsen mellan stöld och grov stöld. Vidare uttalades att mera renodlade värderesonemang synes vara sällsynta i fall av grov skadegörelse och bara när omständigheterna vid brottet är särskilt allvarliga brukar brottet kvalificeras som grovt. Högsta domstolen fann att värdet på de skadade tallarna var cirka 30 000

kronor och att det var klart att skadegörelsebrottet inte av den anledningen skulle anses som grovt. Här kan konstateras att eftersom det var fråga om ett ”rent” fall, det fanns inga andra omständigheter som kunde kvalificera brottet som grovt, hade Högsta domstolen alla möjligheter att, om så hade ansetts lämpligt, lägga fast en värdegräns som ska gälla när bedömningen grundas bara på den skadade egendomens värde. Högsta domstolen valde emellertid att inte göra så, utan nöjde sig med de ovan redovisade uttalandena. Enligt min mening är detta inte heller ägnat att förvåna med hänsyn till att rubriceringsfrågan ska avgöras utifrån en helhetsbedömning där ofta andra omständigheter är av större betydelse än skadevärdet.

Till det sagda kommer att det nu aktuella fallet inte är lika ”rent” som NJA 2015 s. 199, som nämnts anser jag att det förhållandet att MK anlagt brand i ett bostadshus är den omständighet som väger tyngst vid bedömningen av om det är fråga om ett grovt brott. Därtill finns ytterligare omständigheter som i viss mån inverkar på bedömningen. Målet lämpar sig därför enligt min mening mindre väl för en prövning av en eventuell värdegräns för att ett skadegörelsebrott ska anses som grovt.

Den andra frågan MK vill få Högsta domstolens syn på är om varje typ av brand ska anses presumera att ett skadegörelsebrott är att anse som grovt. Som nyss nämnts är det ofta andra överväganden än de rent ekonomiska som väger tyngst vid bedömningen av om ett skadegörelsebrott är att anse som grovt. Av uttalanden i förarbeten, praxis och den juridiska litteraturen framgår att en sådan omständighet kan vara att den skadegörande handlingen bestått i anläggande av brand. Den fara som är förknippad med att anlägga brand innebär i allmänhet att skadegörelsebrottet är att anse som grovt. Av detta följer självfallet inte att varje skadegörelse begången genom anläggande av brand är att anse som grovt brott eller att alla former av brandanläggelse väger lika tungt vid bedömningen av rubriceringsfrågan. Som alltid måste en allsidig prövning göras med beaktande av samtliga omständigheter i det enskilda fallet.

MK har begått skadegörelsebrottet genom att anlägga brand i ett bostadshus. Det var inte fråga om en större brand, men det brann i cirka 20 minuter, det uppstod brand- och rökskador och det fanns det risk för att branden hade kunnat sprida sig på ett sådant sätt att lägenheten hade totalförstörts. Som framgått i det föregående anser jag att dessa omständigheter är tillräckligt allvarliga för att de starkt talar för att brottet är att bedöma som grovt. Vid helhetsbedömningen av rubriceringsfrågan har även andra omständigheter vägts in, bl.a. har den ekonomiska skada som MK förorsakat beaktats. Jag kan inte se att Högsta domstolen vid en prövning av MKs överklagande skulle kunna göra några uttalanden om skadegörelse genom brandanläggelse som skulle vara av betydelse utanför det nu aktuella målet.

I samband med arbetet med Åklagarmyndighetens verksamhetsplan tas årligen fram en sammanställning över rättsfrågor som har bedömts som intressanta att få prövade i Högsta domstolen. Denna lista över prioriterade prejudikatfrågor tas fram av riksåklagaren i samverkan med Utvecklingscentrum och Ekobrottsmyndigheten. Det kan konstateras att frågor om skadegörelsebrott inte finns med i 2020 års lista.

Utvecklingscentrum har inom Åklagarmyndigheten ett särskilt ansvar för metodutveckling och rättsutveckling, vilket bl.a. innebär att de följer praxis och har olika typer av kontakter med åklagarna. För det fall det finns problem vid tillämpningen av viss strafflagstiftning eller domstolarna bedömer någon viss fråga på olika sätt brukar Utvecklingscentrum uppmärksamma detta. Från Utvecklingscentrum har inhämtats att de inte noterat att det finns några tillämpningsproblem när det gäller gränsdragningen mellan skadegörelse av normalgraden och det grova brottet.

Sammanfattningsvis anser jag att en prövning av MKs överklagande inte skulle vara av vikt för ledning av rättstillämpningen. Jag avstyrker prövningstillstånd.

Bevisning m.m.

Jag ber att få återkomma med bevisuppgift och synpunkter på målets fortsatta handläggning för det fall Högsta domstolen skulle komma att meddela prövningstillstånd.

Katarina Johansson Welin

Lars Persson

Kopia till:
Utvecklingscentrum
Åklagarkammaren i Borås (AM-125269-17)